

ઘોરણી : 11

ગુજરાતી

પાદ : 9

ચકવાકમયુન

પ્રશ્ન : 1 નીચેના પ્રશ્નોના એક-એક વાક્યમાં ઉત્તર લખો.

(1) ચોપાસ કોણી શાખાઓ પ્રસરી રહી છે?

➤ ચોપાસ શૈલરાજ પર્વતની શાખાઓ પ્રસરી રહી છે.

(2) દિવસના ક્યા પ્રહરની વાત કાવ્યના કેન્દ્રમાં છે ?

➤ ‘ચકવાકમિથુન’ કાવ્યના કેન્દ્રમાં સંધ્યાના મધ્યપ્રહરની વાત છે.

(3) કવિએ ‘વિહંગપુર્ય’ શબ્દ કોના માટે પ્રયોજ્યો છે?

➤ કવિએ ‘વિહંગપુર્ય’ શબ્દ ચકવાક-ચકવાકી માટે પ્રયોજ્યો છે.

(4) ચકવાકી ક્યાં છુપાઈ જાય છે?

➤ ચકવાકી વૃક્ષોની શાખાઓમાં છુપાઈ જાય છે.

(5) સ્નેહબાળ યુગલ કોનાથી ઉન્મત થાય છે?

➤ સ્નેહબાળ યુગલ આભાસોથી ઉન્મત થાય છે.

(6) ચાલો એવા સ્થલમહીં, વસે સૂર્ય જ્યાં સદૈવ' - આ પંક્તિ કોણ બોલે છે?

➤ 'ચાલો એવા સ્થલ મહી, વસે સૂર્ય જ્યાં સદૈવ આ પંક્તિ ચકવાકી બોલે છે.

પ્રશ્ન : 2 નીચેના પ્રશ્નોના મુદ્દાસર ઉત્તર લખો.

(1) ચકવાકી ચકવાકને જ્યાં જઈ વસવાનું કહે છે? શા માટે?

➤ નિયતિવશ સૂર્યાસ્ત થતાં જ ચકવાક-ચકવાકીને એકબીજાથી
વિખૂટાં પડવું પડે છે. દિવસ દરમિયાન એક-એક ક્ષણ તેમને માટે
પ્રણાયસુખની હતી. તેમને પ્રણાયસુખની તૃપ્તિ થતી નથી. એ બંનેને અધિક
પ્રણાયસુખની અભિલાઘા હતી, પરંતુ સંધ્યા થતાં બંનેને એકબીજાના
વિરહમાં ઝૂરવું પડે છે. તેમને આ વિરહ અસહ્ય થઈ પડ્યો છે. આથી
ચકવાકી ચકવાકને કહે છે કે જ્યાં સૂર્યનો પ્રકાશ સદૈવ રહેતો હોય અર્થાત्
જ્યાં દિવસ લાંબો હોય એવા સ્થળે આપણે જઈને વસીએ.

(2) ચકવાક ચકવાકીને બીજે નહિ વસવા અંગે શું કરણ આપે છે?

➤ ચકવાકી ચકવાકને કહે છે કે જ્યાં દિવસ લાંબો હોય એવા સ્થળો જઈને વસીએ જેથી બંનેને એકબીજાના વિરહમાં ઝૂરવું ન પડે; પરંતુ ચકવાક તેને વાસ્તવિક પરિસ્થિતિ સમજાવતાં કહે છે કે હે પ્રિય સખી! જ્યાં દિવસો લાંબા હોય ત્યાં રાત પણ લાંબી જ હોવાની એટલે પ્રણાયસુખની આશા જ ઠગારી છે.

(3) ચકવાક-ચકવાકી માટે કવિએ કયા ક્યા શબ્દો વાપર્યા છે?

➤ કવિએ ચકવાક માટે પતિ, પ્રેમી, પ્રિયતમ, નાથ વગેરે શબ્દો વાપર્યા છે; જ્યારે ચકવાકી માટે પ્રિયતમા, પ્રિયા, સખી, લલના વગેરે શબ્દો વાપર્યા છે. કવિએ આ પક્ષીયુગલ માટે દંપતી, કિંજ્યુગલ, વિહંગયુમ, ચકવાક મિશ્રન અને ચકવાક યુગલ વગેરે શબ્દો વાપર્યા છે.

પ્રશ્ન : 3 મુદ્દાસર નોંધ લખો.

(1) ચકવાકચકવાકીના જીવન ઉપર રહેલો નિયતિનો પ્રભાવ વર્ણવો.

➤ 'ચકવાકમિથુન' ખંડકાવ્યમાં ચકવાક ચકવાકીના જીવન ઉપર નિયતિના અસરકારક પ્રભાવની વાત છે, દિવસ દરમિયાન સૂર્યના પ્રકાશમાં ચકવાકચકવાકી પ્રણયસુખનો આનંદ માણે છે; પરંતુ નિયતિવશ સૂર્યાસ્ત થતાં જ બંને વિખૂટાં થવું પડે છે. આ યુગલ વિયોગથી ઝૂરતું રહે છે. સૂર્યના પ્રકાશની છેલ્લી ક્ષણ સુધી બંને પ્રણયસુખમાં તલ્લીન છે. તેમને પ્રણયની તૃપ્તિ થતી નથી.

પ્રણયની અભિલાષ પણ ઓછી થતી નથી. આથી સંધ્યા થતાં જ બંને
એકબીજાના વિરહમાં ટળવળે છે. વિરહાન્નિમાં બળતી ચકવાકી પોતાના
પ્રિયતમ(ચકવાક)ને કહે છે કે આપણે એવા સ્થળે ચાલ્યાં જઈએ જ્યાં સૂર્ય
હુંમેશાં હોય. તેની આ અકળામણાનો ઉત્તર આપતાં ચકવાક તેને સાચી
પરિસ્થિતિ સમજાવે છે : હે સખી! જ્યાં દિવસ લાંબા હોય ત્યાં રાત પણ
લાંબી જ હોવાની. માટે આ સમયે પ્રણયસુખની આશા રાખવાનો શો અર્થી ?
દિવસ અને રાતનું નિર્માણ એ નિયતિનો વણલખ્યો કુદરતી કમ છે. એને
મિટાવવો અશક્ય છે. નિયતિના આ પ્રભાવ હેઠળ ચકવાક અને ચકવાકીને
જીવવું પડે છે. યુગલની આ નિયતિ છે અને આ જ તેમની વિરહવેદના છે.

(2) 'ચકવાકમિથુન' ખંડકાવ્યનો અંત.

➤ 'ચકવાકમિથુન' ખંડકાવ્યના અંતમાં સૂર્યપ્રકાશને ઝંખતું
પક્ષીયુગલ આકાશમાં ઊંચે ને ઊંચે ઉડે છે. સૂર્યાસ્ત થતાં છેવટે
પક્ષીયુગલ અંખ મીંચીને એકસાથે મૃત્યુની ગહન ખીણમાં
ઝંપલાવે છે; પરંતુ ત્યાં અચાનક આ ધન્ય દુનિયામાં પ્રવેશ કરતાં
જ તેમને કોઈ દિવ્ય પ્રકાશનાં દર્શન થાય છે. પક્ષીયુગલની અન્ય
દુનિયાની શોધ સકળ થાય છે. તેમને સર્વત્ર પ્રકાશમય ચૈતન્ય
દેખાય છે.

કવિના શબ્દોમાં કહીએ તો : 'ક્યારીં અચેતન એક દીસે નહીં !' કવિની આ અંતિમ પંક્તિ દ્વારા સમગ્ર ખંડકાવ્યની અર્થાયા બદલાઈ જાય છે અને એક ચમલૃતિપૂર્ણ અંતથી ખંડકાવ્ય પૂરું થાય છે. આથી 'ચકવાકમિથુન'નો અંત અમને યોગ્ય લાગ્યો.

Thanks

For watching